

Strödda anteckningar rörande Stockholms Storkyrka.

Under en följd av år offrade jag en stor del av min lediga tid på hopsamlande av excerpter rörande det gamla templet, delvis gående långt fram på 1600-talet, under förhoppning att en gång i tiden få skriva kyrkans arkivaliska historia. Denna förhoppning blev som så mycket annat gäckad. När omsider den gamla planen om utgivandet av en bok om Storkyrkan skulle realiseras, beslöts, att den huvudsakligen skulle bliva av arkeologisk, konsthistorisk art. Ett mycket snävt utrymme tillmättes den arkivaliska delen, och av denna fick jag på min lott blott en del, nämligen rörande medeltiden, och icke ens denna fick jag ensam råda över, utan det intressantaste anförtroddes en annan person, som visserligen ej förut sysslat med Storkyrkoforskning men dock ansågs mera kompetent. Det är icke min mening att underkasta de delar af Storkyrkoboken, som skrivits av de andra medarbetarne kritik och göra mig mig viktig över att en eller annan sak förbisettes eller kanske betonats för mycket etc. - sådant anser jag under min värdighet - men å andra sidan förefaller det orätt att utan vidare kasta bort alla de excerpter, som jag hopsamlat. Jag har då gjort en kompromiss så tillvida, att jag makulerat allt, som rör kyrkans inventarier, vilka ju skola bliva föremål för speciellt studium, men bevarat det övriga, framför allt det personhistoriska, och även i någon mån kompletterat det genom ett par nya arkivbesök samt låtit detta ingå i mina Holmiana et Alia. Stockholm saknar, vad eljest nästan alla stift ha, ett s.k. herdaminne. De förteckningar, som finnas i de vanliga Stockholmsböckerna av Elers m.fl. äro naturligtvis för länge sedan föråldrade och ifråga om den äldre tiden nästan utan allt värde. Härtill kommer, att de endast innehålla förteckningar över kyrkoherdarne, medan de vanliga herdaminnena även upptaga komministrarna.

Så snart jag fick meddelande om att man ej ville veta av min hjälp annat än för ett litet, noga begränsat område, upphörde jag ögonblickligen med insamlandet av material rörande det förbjudna gebitet och höll mig avvaktande. Av anledning, som jag icke känner, dröjde utgivaren ända till 1924, innan han lät 1:a häftet av arbetet komma ut. Under tiden hade professor Linderholm och docenten Gottfr. Carlsson, båda i Uppsala, på olika håll lämnat värdefulla upplysningar om ett par av de första protestantiska kyrkoherdarne. Det faller av sig självt, att jag vid

slutredigeringen strukit vad som finnes att läsa i det utkomna häftet om Storkyrkan, som jag således endast vill komplettera, även för mitt eget kapitel.

Kyrkoherdar.

Av en ren tillfällighet påträffade jag efter Stockholms stads räkenskaper för 1566 (Städernas acta, Stockholm, Kammararkivet) och i samma konvolut en lös lapp utan årtal och varje slag av datering med följande avskrift (ungefär). Herr Ingemar kyrkoh. i Stockholm hade skänkt dess vid Helga Lekamagränden belägna hus till S. Elena prebenda i Skövde. Sven Bjugg, boende i Bierke h:d, broder till Ingemar, hade blivit död, och de närmaste arvingarne voro hans änka Christina Svens, Cecilia Nilsson och Heming Bjugg, vilka sökte att bekomma samma hus. Härmed blev på ett oväntat sätt bekräftad min på sid. 54 i Storkyrkoboken uttalade hypotes om Ingemar Johannis, kyrkoherre i Stockholm, identitet med Ingemar kanik i Skara och kyrkoherre i Skövde. Att släktnamnet verkligen varit Bjugg, torde däremot ej vara absolut säkert, då det naturligtvis kan tänkas, att han ej bar samma namn som sina bröder.

Vidare kan nämnas, att den bekante prebendaten Martin Johannis, i historien känd genom att Christiern Tyrann lät taga upp hans lik och bränna det, även hade namnet Lindorm; om hans släktskap med borgmästaren Martin Lindorm har jag tidigare talat, se registret, band VI.

Rörande mästern Olof Petri, den store reformatorn, har jag påträffat ett dokument av intresse från år 1544 (kopia ur Upplands handl. nr 3, räkenskap för Stockholms slott): "Jagh Olaus Petri kyrkiopresth i Stockholm bekennes mz thenna min handschriffth mich haffua ana(ma)th två oxar aff Jacob som vår N:H: oxar haff:r i wärie och beffalningh, Same två Oxar äre mich antuadadhe epter Botuidz beffall., ept(er) som plegsedhen är, atth then som kyrkioherre är, och Slottz folkedh giorar skall then tienist som thz i andelige saker behöffuer, får i vederlegningh oxar, fick till vnder holningh, then haffuer Jagh och nu fåatth thz 1544 åridh, Tessz tillvisse är thenne min handschriffth och mitth Signett her vnder tryckth som schriffvit är första dag Augusti år som föreschriffvit Står." (Sandbergiska Saml., Yy fol. 9423, Kammararkivet).

Palmskiöld (vol. 262, sid. 55) uppgiver, att drottning Katarina dog 1535 23/9 och begrovs i Högkoret på norra sidan s.å. 3/10. Mäster Olof hade författat följande verser:

Anno ter deno simul et quinto super M.D.
Septembri mense fata sinistra vide
illustris Sueciae Gostavus rex peramatae
Conjugis hic posuit tristior ossa suae
ipsa domo de Saxorum Katherina vocata est
Reginam Sueciae hanc Angria terra dedit
Atque decem vitae mundum geminaverat annos
Quid fatale dedit, corpus in hunc tumulum
Cujus ob ingenteo virtutes nullo volebit
famam posteritas obliterare suam.

Palmskiöld säger sig ha hämtat dikten ur den numera förlorade tb för 1533-1538, fol. 299.

I samma tb för 1533-1538 förekommer (fol. 253) mäster Olof Petris arvsförlikning med Peder och Hindrich Andersöner.

Olaus Petri Medelpadius. En Olaus Medelpadius blev sommaren 1545 inskriven vid Leipzigs universitet. Om han var identisk med Olof Petri, vet jag ej. Vidare kan nämnas, att en Olof Petri blev student i Rostock i maj 1563; icke heller om denne är identiteten med kyrkoherden i Storkyrkan säker, så mycket mindre som både Olof och Peter voro vanliga namn. På annat ställe har jag talat om borgmästaren Måns Eriksson (+ 1476) och hans släkt. Han hade en syster, som var gift två gånger: först med en Olof och så (före 1490 21/6) med Per Jönsson. I första äktenskapet hade hon två söner: Per Olsson och Mattis Olsson, av vilka den förre hade sonen Hans Persson, som i sin ordning var fader till Per Hansson, 1569 kallad fordom "protonotarius regis judicii." När denne Per Hansson dött, gjordes arvskifte 1569 4/3, varvid mäster Olaus Petri kyrkoherde i Stockholm representerade sin hustru och på hennes vägnar tilldelades det hus, som Per Hanssons fader hade bebott, och det hus i Staffan Sasses gränd, där Tönnies skräddare bodde. Helt säkert hade Olof Petris hustru förut varit gift med Per Hansson. Olof Petri förekommer vidare som kyrkoherde i ett kungl. brev 1575 6/9 samt 1576 7/3; efter avsättning s.å. kallas han fordom kyrkoherde (t.ex. 1580, 1589 21/6, 1593 28/3). Mäster Olof Petri Medelpadius var gift med Karin Gregersdotter, som säkert levde 1593 28/3 (tb, fol. 70 v.). Herdaminnet uppger, att han hade dottern Margareta, gift med Gisle Jakobsson, som tjänstgjorde i kansliet, samt sannolikt sonen Johannes kyrkoherde i V.

Åker och Dalby. Den förra uppgiften har jag kunnat kontrollera som riktig, om den andra kan jag ej med full visshet yottra mig. Säkert är, att han hade ännu en dotter, som var gift med Per Jespersson, och troligen också en tredje dotter, gift med professor Laurentius Paulinus i Uppsala, se tb för 1599 29/10 (fol 92). Som svåger till Gisle Jakobsson nämnes 1631 18/4 kansliskrivaren Anders Olofsson och som broder Richard Hansson. Mäster Olof -ille 1593 6/10 (tb, fol. 108 v) erbjuder Per Jespersson Ösby i Österhaninge socken; genom kungl. brev av 1575 6/7 och 1578 i jan. hade Olaus Petri fått rätt att under sin livstid fritt inneha jord i Österhaninge. Gamle mäster Olofs hus i inre kvarteret i Stockholm stod öde 1582; samtidigt omtalas hans trähus i samma kvarter.

Jonas Birgeri Karlos (Dalkarl) ligger begravnen framför altaret, strax nedanför stegen, där en liksten med hans namn, årtalet 1580 och månadsnamnet november, påträffats.

Laurentius Erics Forsius omtalas som kyrkoherde här redan 1581 29/4 och ännu 1584 13/6, men i räkenskaperna för Storkyrkan år 1585 kallas han fordom kyrkoherde. Han ägde 1582 stenhus vid Trångsund och levde ännu 1593 20/8 (tb, fol. 96).

Petrus Pauli Gothus hade studerat i Rostock, där han blev inskriven vid universitetet 1575 på sommaren. Han förekommer i urkunderna som kyrkoherde här litet emellan: 1587 3/4, 1588 6/4, 1589 20/8 etc. Det är tydligen med adress till honom, som Stockholms råd 1592 24/4 (tb, fol. 10 v.) begärde att få kaplanerna herr Mickel och herr Johan till stadens tjänst, till dess att det komme en god kyrkoherde, som bar åhoga för kyrkotjänsten. I tb för 1593 21/2 (fol. 67) omtalas, huru några gode män utsågos av rådet och menigheten för att fara till Uppsala och där för andlig och världslig övernet lagsöka mäster Per Pauli fordom kyrkoherde i Stockholm för många äreröriga och försnädliga förvitelser, som hans egna skrifter utvisade, vilka han supplicerat till konung Johan, och vilka skrifter ävensom mäster Pers egen handstil honom oveterligt kommit i borgmästares och råds händer. De utsedda voro två borgmästare, två rådmän, stadsskrivaren samt två av menigheten; de voro borta under jämnt 3 veckor, säger tb. Mot honom hade uppträtt kaplanen Engelbert Engelberti samt Erik Skepperus, som blev hans efterträdare (se "Nytt Förråd af Äldre och Nyare Handlingar Rörande Nordiska Historien" sid. 88 f.).

Erik Olai Schepperus valdes av borgarne till kyrkoherde, och förordnandet för honom upplästes inför rätten 1593 26/3 (tv, fol. 70 v.); enl. Palmskiöld hade utnämningen ägt rum 15/3 s.å. Han nämnes ofta i tb som kyrkoherde här, t.ex. 1596 22/11 och 1599 5/3. Vintersemestern 1579/1580 hade han skrivit in sig som student vid Leipzigs universitet och var förmodligen identisk med den Erik Olai, som i sept. 1574 blivit student i Rostock och 1580 20/3 i Wittenberg. Han kallas en dominus Olaus Petri för sin vän och promotor. Innan han blev kyrkoherde i Stockholm, var han skolmästare och även poenitentiarius här, se ovan uppsatsen om skolan. Att han 1599 5/3, då han var uppe i rätten angående ett egendomsbyte, kallas vår käre kyrkieherre, visar, att uppgiften om att han skulle ha fängslats 1598 och först 1600 blivit frigiven, ej kan vara riktig (påståendet göres i den nyutkomna boken om Storkyrkan, sid. 79). Även torde i detta sammanhang bemärkas, att kyrkoherden, mäster Erich 1599 20/5 av staden fick husleja. Han fick tionde från Gerfella, Eedh m.fl. socknar åren 1593-1596. För övrigt hänvisas till uppsatsen om kv. Cepheus och Cassiopea, band I, där bl.a. hans släktskapsförbindelser äro angivna.

Carl Petri Dalekarlus uppgives av Palmskiöld ha varit kyrkoherde här redan 1599. För egen del har jag påträffat honom i stadens räkenskaper 1599 20/5, då han kallas poenitentiarius, och 1600 18/5, då han kallas kyrkoherde, och får 20 daler i husleja av staden; likaså kallas han kyrkoherde här 1600 11/10. Han begravdes 1603 13/7 i Storkyrkan mitt framför altaret nedanför trappstegen; lägerstad lämnades fri. Han fick 1602 4/1 upplåtelse å en tomt västantill nedanför S. Laurentii gränd, näst stadsmuren. Carolus Petri från Hedemora blev 1590 student i Jena och 1594 16/1 i Wittenberg. Den gamla uppgiften, att han någon tid varit skolmästare, kan mycket väl vara riktig; jag har emellertid icke funnit något därom.

Redan den 19 juli 1603 skriva borgmästare, råd och menige man i Stockholm till Per Nilsson sekreterare med begäran, att han måtte hjälpa dem att få ett nådigt svar på deras ansökan om mäster Erik Skipperus till kyrkoherde efter mäster Carl, som dött i pesten. Skrivelsen var av ungefär följande lydelse: gudh thenn alzmechtigäte hafuer nu genom denne siukdommen som her grasserer, kallet vår kyrkieherdhe M: Carll hädhan af denne wärldhenn Gudh forlhänne honom och oss allom enn

saligh vpståndelse. Huarföre mädhenn thenne församlingenn för thet mykla arbete som nu efter thenne tidhz lägenhet her wancker(?), icke Länghe kan ware Enn kyrkieherdhe för wthann, hafue wij vthi all vnderdånighet schrifuit W: N: Furste och herre hertigh Carll till ödmiuklighenn bidhiandhes h.f. N:de nådigest wille försee oss medh enn godh Mann vthi Samma Stadhenn ighenn Såsom och der hos namn gifuit M: Schipperenn hwilken wij hälsth huer thet H.f. N:de kunne ware behageligt gärne åtstundhede till kyrkieherdhe ighenn. Åhr för then skuldh her medh vår tjänstwillighe och kärlighe bönn och begärens till idherkäre Domine Secretarij at i her uthinnen ähre osz befordelighe och behielpelighe hos vår Nådighe öfuerhet at wij på samma vår vnderdånighe schriffuelsze måtte bekomme et Nådigt och gunstigt Suar Sådhannt och att annat wij hos idher medh alt gåt gerna förtiänna Schole etc.

I tb för 1603 8/12 (fol. 373 v.) läses följande anteckning: Samma dagh blef wpläsitt itt Bref, som Erckibispenn och Capitulares i Vpsala hafue schrifuit Borgmästere och Rådth till huilkett förmälte, att them storligenn förundrede, hui Borgmästere och Rådth icke hafue schriffuit them till om enn trogenn Siälesörtere och kyrkeherde, i M: Carls Rum, Och begäre, att Borgmästere wele gifue them itt schriftligitt Suaar der på och namn gifue några i waalet, Blef af Borgmästere, Rådth och Menigheten samtyckt, Att Erchebispenn och Capitulares ett breff skulle tillschriues, och namngifue M: Erich Skipperen, och M: Hindrich som war i Tyska kyrkienn.

För den 15 juni 1604 (fol. 64 v.) läses i tb: Blefue Menige Mann kallade tilhopa på Rådstugenn vtaff Borgmästere, och när de då församblade woro, gaffz them tilkenne af Borgmästere att Efter Stockholms Stadth nu snart ett åhr hafuer warit wthann kyrkieherde, derföre, efter nu i nogra dagar, åhr en godh Mannndh henkommen ifrånn Tyslandh, som någre vtaf Borgerskapet hafue hållet wthe, Nembligenn Johannes Suenonis, som nu så wyt medh sine studia forttkommen åhr, att hann haffuer docterett, och åhr Doctor Theologiae. Därföre mädann hann är enn from, tuchligh, lärndh och roligh Mann, syntes wara rådeligitt att mann åstundade och begärede honom till kyrkieherde vthi stadhenn.- Här om rådstogho Menighetenn sigh och Efter långsampt Betenckiende gåfuo theres meningh således att förnimme, att efter the mykett gått hafua hört taa-las om Denn godhe mannen, att han skall wara enn skickeligh Mann, Der-

före önske the aff Gudi, att så skeep måtte, Dogh att denn godhe Mannen wille göre Eenn Predicann här, enn Dagh nu frandelis när honom så tächtes.- Huarföre efter Menighetenn begärede honom, och gaffuo sinn Jaaröst nu på honom, Derföre bleff så samtycht, att två gode Männ schulle nu strax stigha nidh till honom wthi hans härbärke, och gifue honom Denne meningh til kenne, och Menighetenn Bliffue quar så länge mann får höra huatt suaar Denn goda mannen gifuer ifränn sigh.- Desse gode Männer som till Doctor Johann sende woro, kommo tilbaka, och gofue hans Swaar tilkenne, Att han tackor Dhe godhe Männ alle sampligenn, för deres gode wilia och benügenheet, som dhe hafua till honom, medh theres godhe tilbudh, huilket hann medh all tacksamheett låfuar sigh sådannt medh allt gott weche till att förskylle, Männ såkann hann sådannt denne gångenn fulkomligenn intet uthläffua, for ähn de godhe Männ samptligenn få höra hans Predikann, huilket för hans lägenhet schuldt ähnn icke kann skeep på 14 dagar, När the hans Predikann hördt hafua, och them sedhann k hage hans tienst, och thett kan skeep medh Öffuerhetennes tilständh, och denn gode herrens Erchebispens sampt Capitelarium wthj Vpsala samtycke, will hann intett stå emot theres Begärenn, hälst mädhann hann denne Stadhenn medh tienist mere forpflichtett ähr ähn någonn annann för denn Befordringh honom aff någre Ehrlige Männ till sine Studia wederfahrinn ähr.

Johannes Svenonis Raumannus Finno, teol. dr. ~~blev alltså~~ kyrkoherde år 1604. Han var en mycket lärd man, vilket även framgår av inskriften på predikstolen: "quo tunc non doctior alter." Han hade studerat utomlands, blev student i Jena 1594, i Greifswald vintersemestern 1596/1597, i Wittenberg 1597 13/9 och i Marburg 1602. Han gifte sig 1605 14/7 med Margareta, Abel Erikssons dotter, varvid konungen, drottningen, alla härtigar och fröknar närvoro, samt konungen själv följde brudgummen i brudhuset (Axel Oxenstjernas skrifter I, 1, sid. 22). Han förekommer som vigselförrättare 1609 30/7, 1610 28/2. Blev 1611 rektor för Uppsala universitet, där hans egenhändiga anteckningar i matrikeln börja den 5 sept., då han således säkert befann sig i Uppsala.

Efter honom hade konungen utnämnt mästare Isak i Nyköping. Här
Isaacus/
åsyftas tydligen Birgeri Rothovius, kyrkoherde (1604-1627) i Nyköpings västra och Nicolai församling, se Hagströms herdaminne. Då Mickel Hansson rådmann och Jakob Olsson borgare på stadens vägnar reste till honom

och överlämnade konungens brev, fingo de till svar, att han ej ville bliva kyrkoherde i Stockholm. Då vände sig Christiern Larsson och Jakob Olsson igen till kungl. maj:t i Örebro och anhöllo, att mäster Clof Elimeus, som var skolemästare, måtte bliva kyrkoherde i staden. Sedan dessa båda fått konungens brev, skickades Hans Olsson målare därmed att presentera det för ärkebiskopen. Utgifterna för tärepengarne för alla dessa resenärer äro införda 1611 5/5 i räkenskaperna (Stadens arkiv, Riddarholmen).

Olaus Erici Elymaeus Finno hade studerat i Uppsala 1595-1597, blev inskriven vid Rostocks universitet 1597 /6, vid Wittenbergs 1601 3/3, vid Helmstädts 1601. Förrättade sin första vigsel i Storkyrkan 1610 11/11. Eftersom vikarie förordnades för honom först 1619 21/8, nämligen mäster Johannes Marci Bullernenius, som då blev vice pastor, är tydligt, att han ej tillträtt biskopsstolen i Viborg förrän år 1619, vilket även stämmer med att han förrättade sin sista vigsel i Storkyrkan 1619 8/8. Enl. anteckningen på predikstolen skulle han blivit kyrkoherde här först 1612, vilket är ett felaktigt påstående, och efterträdaren 1618, vilket också är felaktigt.

Petrus Erici var R. Praeses nomine Capit. Stockholmensis 1620 5/12.

Laurentius Olai Vallius Nericius blev student i Uppsala 1605 3/12 och i Leipzig vintersemestern 1615/1616. År 1617, före 29 juli, befann han sig i Stockholm, ty han är utan tvivel identisk med den Vallius, som då skötte förhöret med den hemlige katoliken Zacharias Anthelius; se J. Nordlander, Norrländska samlingar, 2:2, sid. 37 och följ. I Stockholms tb för 1621 3/1 (fol. 1) är antecknat: "Widere förhöllz Borgerschapet, at de skulle samsättia sigh om kyrkieherde i staden, aldenstund församlingen icke längre kan wara utan kyrkieherde. Då blef eenhälleligen bewilliet och samtycht, at man skulle supplicera H: M:t Enkedrånningen till om Doc. Laurentio Wallio, Och huar H: M:t icke ville unna Staden honom, då skulle man betäncka sigh om een annan schickelig man". Konungen skriver 1621 27/2 (riksregistr., fol. 66) till ärkebiskopen för D; Wallio, att han skulle bliva primarius professor Theologiae i Uppsala och kyrkoherde i staden. Den förutvarande kyrkoherden där skulle skaffas en annan lägenhet att försörja sig på. Samma dag skrev konungen till Vallius (l.c. fol. 66 v.),

att han skulle förfoga sig till Uppsala och bliva primarius professor och pastor där i staden. Mellan dessa båda dagar, 3/1 och 27/2, har jag ej lyckats finna något brev om utnämning. Troligen har han aldrig blivit utnämnd till kyrkoherde i Stockholm. Vikarien, mäster Johan Marci, förrättade vigsel sista gången 1621 28/1, men Vallius' namn kan man ej finna i Vigselboken.

Bengt Petri Leucovius Uplandus, som sedan blev kyrkoherde i Stockholm, kvarstannade i Uppsala till och med den 5 maj 1621, förrättade sin första vigsel i Storkyrkan 1621 17/6. Han fick endast en kort tid utöva sitt ämbete här, ty redan ett par år senare blev han begravnen i kyrkans högkor. Han efterlämnade en liten dotter, vilken 1629 11/4 och 1631 12/3 omtalas som föräldralös. Hennes föräldrars egendom i guld, silver och penningar var insatt i stadens kyrka, varvid 600 lod silver stulos ur skrinet, varom anmälan gjordes av förmyndarne, som voro doktor Olaus Bure, mäster Peder på Norrmalm samt flickans morbroder, Nils Olofsson.

Under april och maj månader år 1622 förekomma bland stadens utgifter en del poster för vin till biskopar, som predikat i stadskyrkan. Den 6 april översändes till en biskop 1 kanna Alicante, till ett pris av 5 mark, d.v.s. 1 daler 8 öre, och 1 kanna renskt vin till ett pris av 4 mark eller 1 daler o.s.v. Den 28 april får ärkebiskopen 6 kannor vin av olika slag till sammanlagt värde av 7 daler 16 öre; den 11 maj är det biskopen i Västerås och den 15 maj biskopen i Skara, som få sin present i vin som vederlag för predikningar (Städernas acta, Stockholm, Kammararkivet). Måhända var kyrkoherden sjuk redan nu och urståndsatt att tjänstgöra. I vigselboken för S. Nicolai församling är en lucka för tiden mellan 1621 12/8 och 1625 2/1, så att man kan ej därav se, huru det förhöll sig. Salig mäster Erik Olai fordom assessor i hovrätten begrovs 1647 30/11 i mäster Bengts grev i högkoret.

Jakob Johannis Säbrozynthus är förut behandlad i samband med släkten Synt, varför hänvisas till denna uppsats.

I ett papper från 1639 19/3 (rådhusarkivet) omtalas, huru borgmästare Gavelius i anledning av kyrkoherdens kallelse till biskopsdömet i Strängnäs ville, att man skulle betänka, var man kunde uppsöka några andra tjänliga och kekvämliga samt presentera den kungl. regeringen efter privilegiernas lydelse. Borgenskapet utvalde härtill Ge-

orgen Gerden, den äldre och yngre, Hans Bremer m.fl. och av kronans tjänare sekreteraren Olof Eriksson m.fl. Man överlade med den avflyttade magister Jacobus. Resultatet blev, att tre kommo på förslag: magister Andreas Prytz superintendent i Göteborg, magister Olaus Laurelius professor i Uppsala, magister Johannes Matthie hovpredikant. Av de tre önskade borgerskapet Andreas Prytz för hans sköna och härliga gåvor som själasörjare. Uppdrogs åt regeringen att utse den rätte. Av dessa tre, alla väl meriterade, utsågs Laurelius.

Olaus Laurentii Laurelius från Västergötland upptages i Uppsala universitets matrikel för 1611 stud. politicae, inskrevs vid Rostocks universitet 1617 i augusti, vid Greifswalds 1617 6/10, där han 11 dagar senare promoverades till magister, "qui paulo post professor factus Upsaliae (episcopus Arosensis sacrosanctae theologiae doctor) quem ipse ego illi offendi anno 1622 circa festum Pentecostes". Utnämndes till professor logicae i Uppsala 1621 20/2 (riksregistr., fol. 54 v.). Kvarstod här i Storkyrkan efter utnämningen till biskop en tid, förrättade sin sista vigsel i Storkyrkan 1648 21/6. En son blev begravnen här den 19 januari 1645.

Erik Gabrielis Emporagrius var, enl. Palmskiöld (se vol. 261, sid. 59-67), kyrkoherde här 1649 20/12; fick enl. samma källa sin instruktion som pastor primarius och praeses ordinarius 1650 14/3. Sin första vigsel i Storkyrkan förrättade han 1650 6/3. Var redan magister, då han 1642 23/8 blev inskriven som student vid Greifswalds universitet. Drottning Kristina skriver 1651 7/5, att hon 1650 efterlätit och beviljat honom årligen 250 tunnor spannmål av Svartsjö intrader och räntor (Sandbergiska saml. Yy, fol. 9427, Kammararkivet). En hans son blev 1663 1/3 begravnen i kyrkans kor.

Nicolaus Johannis Rudbeckius Vesmannus var enl. Palmskiöld (se vol. 261, sid. 67-91) kyrkoherde i Stockholms Storkyrka från 1666 5/8 med instruktion av 1668 16/12.

Övriga präster vid Storkyrkan.

Kaplanerna voro tre, vartill kom en kyrkoherde eller kaplan för klostret, d.ä. nuv. Riddarholmskyrkan. Dessutom fanns under en kortare tid en poenitentiarius.

Mickel Langerb magister, som nämnes i den förlorade tb för 1533-1538 å bladen 19, 65 m.fl., har väl varit kaplan här. Hans hus i

Matts Mårtenssons gränd, sedan kallad Mäster Mickels gränd, förekommer i tb 1540 15/10 (fol. 104). Se vidare om honom under Gråbrödraklostret.

Lars, herr, kaplan, nämnes även i tb 1533-1538 fol. 81.

Johan, herr, vilkens hustru var död 1540 10/9 och då blev begravnen i koret väster om altaret, har väl varit präst här.

Mattes nämnes kaplan här under ämbetsåret 1547. En mäster Mattias Erici, som förekommer i tb för 1533-1538 å bladet 280 och då säljer tomt på Södermalm, var väl en annan person, eftersom han tituleras mäster.

Mårten Johannis (Hansson). Den 20 dec. 1546 får Morten kaplan upplåtelse på hälften i ett hus på Kindstugatan, vari han förut ägde hälften, som hans hustru ärvt efter sin moder; nu lösta han hälften av sin hustrus styvmoder, vilken tycks ha varit änka efter Kusse Jakob - herr Mårtens svärfader? - och sedan gift sig med Bengt Clemetsson. Morten kaplans hus på Kindstugatan omtalas 1548 23/8 (tb, fol. 92), 1586 11/7 (tb, fol. 40 v.), 1587 14/6 (tb, fol. 18), 1587 4/11 (tb, fol. 37 v.); vid de båda sista tillfällena kallas han gamle herr Morten. Som kaplan förekommer han 1547, tillsammans med kaplanerna Mattes och Per, och får likasom var och en av dem 20 mark i lön; ännu 1550 fick han lön samt dessutom extra för den finska predikan 30 mark om året. Det förtjänar kanske nämnas, att kaplanerna på denna tid predikade alla söckendagar i Storkyrkan men herr Morten dessutom endast helgdagarne för finnarne. Han ägde hela tiden kvar sitt hus på Kindstugatan och var skriven där 1582. Förmodligen är det denne herr Mårten, som Messenius avser i Chrönika om Stocholm, vers 3165 ff. Han kallas fordom kaplan i Stockholm 1592 12/4 (tb, fol. 4). Som jag nyss nämnde, fick han lön som kaplan 1550. Därefter förekommer han icke i räkenskaperna på 30 år. Först 1581 vid Mickelmässan och ännu 1584, också vid Mickelmässan, utbetalas lön till kaplanen Mårten Hansson. Det kan ju därför mycket väl tänkas, att det var två olika kaplaner: herr Mårten, som tjänstgjorde till och med 1550 men fortfarande var kvar i Stockholm, och herr Mårten Johannis, som tjänstgjorde 1581 och följande år. Men man kan också tänka sig - och det förefaller mig naturligare - att de båda voro identiska, och herr Mårten 1551 tillträtt annan befattning, t.ex. som predikant i Gråbrödraklostret efter den 1548 a-lidne herr Mickel, men sedermera under den oroliga tiden på 1580-talet återinträtt i sin gam-

la tjänstgöring som kaplan.

Peder Erics var kaplan 1547 (ämbetsåret) och sedan år efter år, till dess att han avsattes 1576 8/9, efter ett enl. Sven Elofsson (se tb) i mera än 40 år ha verkat som stadens kaplan. Han får lön som kaplan sista gången 1577 Valborgsmässan. Om man kan lita på att han redan 1536 varit kaplan, borde han vara identisk med den herr Peder, som förekommer i den förlorade tb för 1533-1538, fol. 23.

Erik Petri, kaplan 1551 4/5, kvarstod till sin avsättning 1576 8/9 och säges då ha varit kaplan i mera än 40 år, vilket naturligtvis ej är riktigt, eftersom han t.ex. saknas som kaplan året 1547-1548. Efter avsättningen återfick han emellertid sin kaplansbefattning; 1579 vid Mickelsmässan fick han lön som sådan, varvid säges, att man honom "i nåde enh tijdh igen tage moste". Sedan förekommer han ej vidare som kaplan. Möjligen var han identisk med den kungl. maj:ts predikant herr Erik, som begrovs 1582 31/1, varvid staden bidrog med 10 daler. Troligen var det denne Erik Petri, som var måg till mäster Olof Petri.

Mickel Nicolai var kaplan 1553 och fick då halvårs lön. Han skötte även de finske predikningarne på helgdagarna, vilket Märten kaplan gjorde 1550. Han efterträddes av nästa.

Mickel Olsson var kaplan 1554 och predikade likasom de båda övriga, herr Peder Erics och herr Erik Petri, söckendagarna. Han fick lön för hela året.

En hustru Anna, mäster Jakobs änka, fick understöd av staden, utbetalt dels veckan 1566 28/12-1567 3/1, dels 1567 6-12/9. Hon bodde i östra kvarteret. Mäster Jacob torde antingen ha varit kaplan eller skolmästare.

Hans, Unge, kaplan 1566. En unge herr Hans får lön som kaplan från och med 1580 till och med Mickelsmässan 1591. Jfr nedan Hans filius.

Hans Laurentii, Gamle, kaplan, fick lön från och med 1566. Han fick lön sista gången 1580 vid Mickelmässan. Nämnas i tb 1578 3/9.

Hans filius, kaplan 1566. Möjligen son till Hans Laurentii och identisk med Unge herr Hans från 1580-1591.

Sven Nicolai, kaplan 1566, var förmodligen samme herr Sven, som alla helgdagar sedan 1547 predikade i klostret.

Hans, mäster, predikant 1570 (Storkyrkans räkenskaper, Kammararkivet).

Jacob Andreae, kaplan från 1573 24/5;- sista lönen utbetalades 1581 Valborgsmässan.

Abraham Andreae, professor och predikant i Stockholm 1576 7/3.

Peder Aruidi magister, predikant och poenitentiarius 1576 6/10; han hade även varit skolmästare, se uppsatsen om skolan ovan.

Augustinus Olai, kaplan, fick sin första lön 1577 vid Mickelmässan och sista 1585 vid Mickelmässan; kallas 1588 22/6 predikant i klostret.

Christoffer får lön som kaplan 1579 vid Mickelmässan, ej vidare.

Mårten Johannis, kaplan, fick sin första lön 1581 vid Mickelmässan och sista 1584 vid Valborgsmässan (troligen även följande Mickelmässan, ehuru namnet ej är utsatt i räkenskaperna).

Joen, herr, predikant, bodde i kyrkans hus 1586; kaplanen Joen fick lön 1586 vid Valborgsmässan och Mickelmässan; året därpå d. 21/5 utbetalades lön och penningar till hans begravning.

Nils Andreae kaplan, fick sin första halvårslön 1586 vid Valborgsmässan och sista lön 1589 Valborgsmässan.

Daniel, kaplan 1587 Mickelmässan, sista halvårslönen 1588 Mickelmässan

Engelbert Engelberti, kaplan 1589 19/10, 1590 22/4, uppsagd 1592 26/4 (tb). Om hans klagomål mot kyrkoherden Peder Pauli se "Nytt Förord af Äldre och Nyare Handlingar rörande Nordiska Historien", Stockholm 1753.- Han blev student i Wittenberg 1587 31/12 och i Leipzig som marsemestern 1588; kallas därvid Engelbert Engelberti från Stockholm. Förekommer som poenitentiarius 1595 23/5.

Erich Erici Helsingius, kaplan, får lön vid Valborgsmässan 1589, kaplan 1590 20/4, uppsagd 1592 26/4; kallas fordom kaplan 1595 3/3. Hans hustru begrovs 1603 20/8 i kyrkan. Måhända var det denne, som var död 1619 11/10 och blev begravnen i sakerstian. Han ägde hus i inre kvarteret 1582. Torde ej förväxlas med Ericus Erici Schiuzærus, som studerade i Uppsala 1601, eller med Ericus Olai, härtig Carls predikant, + 1590. Förmodligen var det denne, som omtalas i tb (fol. 19) för 1592 25/5 såsom fordom predikant i Stockholm. Hans hustru Valborg kom då inför rätten och begärde stadens brev på det halvbyggda hus, som låg näst intill Olof Gregersson borgmästares hus, vilket herr Erik köpt år 1579 av hustru Karin Per smeds. Bifölls, emedan det fanns i tb.

I tb(fol. 10 v.) för 1592 24/4 säges, att rådet begärde dessa

kaplaner, herr Mickel och herr Johan, till stadens tjänst, till dess att det kom en god kyrkoherde, som bar "åhoga" för kyrkotjänsten.- I tb (fol. 7 v.) för 1592 26/4 heter det: S.d. Befalede Borgmesterne at kyrkiewäriendene til Store kyrkienn skulde tilsäija her Engelbrecht, her Hans och her Erich som hade waret Stadzens Cappelaner och för några månader Sedenn hade på rådstugenn för hele sitiende rådet wpsagt stadenn om thes tjenst efter thenne tidz lägenheet, som då på färde war, at the skulle sökie sigh hwserum, huart the kunde, oppå thet the, som til Cappelaner äre fränn Vpsale Capittel hidh förskicket, och nu wäj lång tidh faret husuildh och sigh her inthet hemuist wettedh, måge boför in wthi Stadzens och kyrkiones hws igenn, oppå thet at folcket, som theres tjenst behöfuer, och inth sökie, måge wete, huart them finna skola.- I tb (fol. 11) för 1592 26/4 skrives: S.d. sade Borgmesterne kyrkiewärienderne thill att de skulle tilsägija Caplanerna her Engelbrecht, her Erich och her Hans, att de skulle ryma kyrkiones hus vndan them, som äre förordnat vdi theres stadh i stadzens tiensth.

Bengt, en präst, som för sin fattigdoms skull 1590 vid Mickelsmässan av staden fick 3 daler till hjälp, hade väl haft någon tillfällig anställning vid Storkyrkan, ej som kaplan. Han fick understöd av staden även 1591 10/10. Huruvida han var identisk med den herr Bengt, som 1605 uppkallades på rådstugan i anledning av en sin predikan, kan jag ej säga, se nedan.

Olof, kaplan, fick lön av staden 1592 vid Valborgsmässan, likaså 1592 11/11, varvid tillägges: "och fick der med förloff". Trots detta får han jämte de båda andra kaplanerna lön från staden 1594 4/6, 1595 23/5, 1596 27/5 (då det utom kaplanen herr Olof finnes en herr Olof i klostret); 1599 20/5 utbetalas lön till herr Olof kaplan och 1600 18/5 till herr Olofs hustru.

Den 13 juli 1592 förärade staden 10 daler till herr Sten kyrkoherre från Växjö, som av överheten kallats nit och predikade här några gånger. Herr Sten var väl identisk med Steno Magni, som enl. herdaminnet (av Arcadius m.fl.) var domprost i Växjö 1593-1603. I räkenskapsboken för 1593 30/5 upptages bland stadens kaplaner i andra rummet herr Steen, som "bleef annamett wid påsche tijd" och nu fick 1/2 års lön. Sedan förekommer han år efter år, sista gången får han sin lön 1605 28/5. Om herdaminnets uppgift, att Steno Magni var domprost i Växjö

1593-1603, har man svårt att tro på identiteten mellan honom och kaplanen i Stockholm 1593-1605. Men å andra sidan är Steen ett mycket sällsynt namn, och det vore bra underligt, om två olika kaplaner med det namnet skulle ha funnits ungefär samtidigt i Stockholm.

Johan, kaplan 1592, lön från 13/7, möjligen redan fr. Valborgsmässan, ehuru namnet då ej var utsatt i räkenskaperna. I de senare heter det emellertid 1592 3/11: blev herr Johan anammad i stadens tjänst in till dess här varder en stadig kyrkieherre förordnad, så länge lovades honom månadspenningar till hans kost. Han var således vikarie för kyrkoherden. Han fick sin lön anno 1592 11/11.

Mickel Laurentii, kaplan, av rådet begärd 1592 24/4, omtalas i tb fol. 252) som stadens kaplan 1595 23/8. Han mottog lön av staden första gången vid Valborgsmässan 1592, sista gången 1606 12/6, då han redan frånträtt sin befattning här, och fick 10 daler som ersättning för det, han inbyggt i kyrkans hus, där han bodde den tid, han var kaplan. Enl. Storkyrkans räkenskaper (Kammararkivet) begrovs herr Mickel kaplans barn i kyrkan 1603 27/7, ett annat 1603 19/9 i kyrkans sakerstia. Enl. Wrangel skulle han ha varit identisk med kaplanen Mickel från 1612-1618, se nedan.

Assur, kaplan får sin lön 1601 9/6 första gången och 1605 28/5 den sista; han var tydligen efterträdare till herr Olof.

Ericus Pauli poenitentiarius från 1602 15/2, se uppsatsen om skolan.

Om den D. Nils, som 1605 16/6 höll barnsöl för dottern ristina, varvid konungen själv stod fadder och personligen var närvarande såväl i kyrkan som vid barnsölet (Axel Oxenstjernas skrifter I, 1, sid. 22); hade någon befattning vid Storkyrkan, kan jag ej nu säga.

Bengt hade predikat i Stockholm och uppkallades 1605 7/8 på rådstugan, där han tillfrågades, vad besked han hade till att han i sin predikan samma dag sade, att församlingen ^{icke/} toge hand om de avsatta kaplanerna; han svarade, att han ingen nämnt, ej heller menat borgmästare och råd, utan att många av menigheten hade bra litet vårdat sig om dem. Borgmästare och råd svarade, att de, näst Guds hjälp, gjort sitt bästa härvidlag, till och med deras hustrur hade upprepade gånger bönfallit drottningen om hjälp, ehuru förgäves. De begärde, att herr Bengt ville förskona dem, emedan de visste sig oskyldiga, ty genom sådant kommo de i rop hos de främmande, vilka därav intet annat skulle tänka än, att de

voru sådana, som intet läto sig omvärda om sina själasörjare. Herr Bengt fick husalön av staden 1606 12/6.

I tb (fol. 280) för 1605 2/12 säges, att herr Abraham och herr Håkan som varit kaplaner i Uppsala, blevo antagna till kaplaner i Stockholm av borgmästare, rådet och menige man. Och "Ahre Dogh De nogra orsaker förewände Männ på det sidste gåfuo De sigh till fridz och Rächte Ståthållaren sampt Borgmästarenn handenn."

Håkan, kaplan, se ovan, hade redan 1605 3/10 blivitt begärd av församlingen i Stockholm till kaplan. Förekommer första gången i räkenskaperna 1605 5/12, då han får en fjärding oxkött till julen jämte vin. Vigsselförrättare ännu 1609 27/9, men ej senare. Kvarstod som kaplan senare, fick lön som sådan 1611 i maj och troligen ävsn i maj 1612.

Samtidigt med her Håkan nämnes herr Abraham, 1605 5/12, i räkenskaperna, varvid uppgives, att de skulle bliva stadens kaplaner; även herr Abraham fick vin till julhelgen (men intet oxkött). Troligen blev denne aldrig kaplan här utan var kanske identisk med den herr Abraham i Huithinge, som 1606 10/1 av Stockholms stad fick 8 daler för sitt omak att några veckor ha predikat i Stora kyrkan och över julhelgen; han fick då också kostpenningar för 6 veckor och torde sål. ha kommit i november 1605. Ärkestiftets herdaminne upptager Abraham som kyrkoherde i Hvittinge 1604, se detta.

Herr Augustinus förekommer i räkenskaperna 1606 10/1, då staden för kost under 4 veckor betalar honom 15 daler. Han tituleras uttryckligen kaplan 1607 21/5, då han får lön som sådan; ännu 1611 10/5 och troligen även 1612 i maj stod han kvar som kaplan och fick lön av staden. Var vigsselförrättare här 1609 5/11-1612 19/1; se Wrangels Vigselbok, sid. 2.

Den 12 juni 1606 utbetalas husalönen till stadens kaplaner och flera, som pläga göra tjänst här i staden: herr Bengt 3 daler, herr Olof 4 daler, herr Håkan 7 1/2 daler, herr Per 7 1/2 daler, herr Augustin 7 1/2 daler, herr Mickel 5 daler, herr Steen 5 daler, herr Aszar 5 daler.

Peder . aurentii Tingstadius Gothus, kaplan, omtalas ofta i urkunde . Wrangel, som åberopar B. A. Hildebrands samling i K.B., säger, att han 1605 blev kaplan i Storkyrkan. Han upptages i räkenskaperna bland de 7 präster (kaplaner och andra, som gjorde tjänst i staden) ^{och/} 1606 12/6

få husalön från staden. Den 21 maj 1607 får han lön som kaplan. Han förrättar vigsel här 1609 5/11-1626 28/12. I tb omtalas han 1612 10/8 (fol. 125), 1615 20/3, 1619 26/4 (fol. 95 v.), 1620 6/1. Han dog år 1627 före den 1 september, då hustrun omtalas. Herr Peder kaplans hustru begravdes 1603 10/7 i Storkyrkans sakerstia, lägerstaden fri, vilket tyder på att han redan 1603 var kaplan här. För övrigt hänvisas till min uppsats om S. t Nicolai port i Samf. S. t Eriks årsbok 1915.

Mickel, kaplan, vigselförrättare 1612 4/10-1618 11/1. Stadens räkenskaper äro defekta för den första tiden; säkert är att han får sin lön som kaplan 1616 och 1618 (för år 1617), men däremot han bland kaplanerna 1621, vilka då få lön för 1620. Hans korsverksbod omtalas i tb 1625 13/8. Troligen dog han före 1619 31/1, då efter herr Lars kal-^{han/}las kaplan. Salig herr Mickel kaplan nämnes i tb för 1626 9/1. Wrangel antager såsom en självklar sak, att han var identisk med Mickel Laurentii från 1595, se Vigselboken, sid. 6, not. 2.

Ericus Erici Gesticus, kaplan, vigselförrättare 1613 14/11-1621 1/7. Möjligen identisk med den herr Erich i klostret, som fick lön Valborgsmässan 1612 (?). Han gifte sig 1615 8/1 med jungfru Agneta Börielsdotter. Han upptages i 1620-års mantalsförteckning som boende i kyrkans hus. Han får sista gången lön av staden 1624 (för 1623 års tjänstgöring som kaplan). Han hade studerat i Uppsala från 1599 3/2. Hans efterträdare som kaplan var herr Olof, 1625, se nedan.

Laurentius Mathiae Myliander, herr Mickels efterträdare, nämnes kaplan 1619 31/1, 16/9 (Storkyrkans räkenskaper, Kammararkivet), bodde i kyrkans hus 1620, 1628. Omtalas i tb (fol. 94) för 1627 18/6, ävensom i ett protokoll av 1627 30/8-1/9 (Städernas acta, Stockholm, Kammararkivet). En Lars kaplan nämnes ännu 1630 24/9, då han av Storkyrkan köpte en kjortel, som D. Zacharias (präst vid Storkyrkan eller lärare, se följande) testamenterat dit. Han blev sedan kyrkoherde på Södermalm (Maria församling). Se för övrigt Wrangels Vigselbok och Sjöstrands Maria Skola.-

Zacharias, herr, har möjligen någon tid tjänstgjort i Storkyrkan. Hans änka, hustru Karin, levde ännu 1625 10/10 (tb, fol. 84 v.). Eftersom han testamenterat en kjortel till Storkyrkan och ägde fastighet i Stockholm, är det möjligt, att varit präst i staden.

Johan Mar^{magister/}busson, som förrättade vigsel i Storkyrkan 1619 14/11 -

1621 28/1, var den ovan omtalade vikarien för Olaus Erici Elymaeus; han hade förordnats 1619 21/8.

1623 10/12 levererades penningar till prästerna, som hade hulbit stadskaplanerna att uppehålla tjänsten i denna "siuklige tidhen", nämligen till herr Isak 10 daler och till herr Johan Petter skomakares 10 daler (Stadens arkiv, Riddarholmen).

Olof Petri Roslagius, kaplan, vigselförrättare 1625 4/1-1630 7/7, fick som kaplan lön av staden för året 1625 1/5-1626 1/5, efterträdare till Ericus Erici Gestricius; nämnes uttryckligen kaplan 1628 i mantalslängden och skall enl. Wrangel ha varit det redan 1626. Saknas i 1631-års mantalslängd.

Engelbrekt Olavi predikant i Staden, hade före 1634 30/10 (brev i rådhusarkivet) kallats från Storkyrkan till landsorten, vigselförrättare här 1628 1/12 - 1634 27/1.

Han upptages ej i 1631-års mantalslängd.

Ericus Erici Vendalius, kaplan 1631 (enl. mantalsförteckningen), vigselförrättare här 1631 25/9 - 1642 13/6, kyrkoherde i Börstil 1641.

Johannes Johannis Giristadius. I brev av 1634 30/10 (rådhusarkivet) skriver ärkebiskop Petrus Kenicius Upsaliensis till Stockholm, att vällärde mannen herr Engelbrecht Olavi predikant i staden kallats till landsbygden, och att han gav sitt samtycke till att som hans efterträdare utse den, som föreslagits, nämligen herr Johannes Giristadius, som förut under många år varit en kollega vid skolan, till dess att han blev kallad till predikant hos välborne Jacob Forbosz. Han var vigselförrättare här 1634 23/11-1643 30/9 (möjligen även senare). Gifte sig 1635 6/12 med jungfru Elsa Jochomsdotter. Om hans barn se Wrangels Vigselbok, sid. 55, not. 1.

I tb för 1639 27/5 finnas följande rader: "Bleff vpkallat H: Johan Cappellanen i Store kyrkian och tillspordes hurulunda bestelt wore om Pestilentiazio i Stadhen, den Mann aff Consistorio begeret haffwer förordnas skulle, att icke the siuka wthan siølesøriare så bortfalla som oskäligh Creatur och icke få någon tröst eller niuta Herrans Nattward. Swarade, att kyrkioherdenn i Klostrett haffwer varit till Vbsala och ibland andre ährende och om Detta att förrätta; ähr nu igenn kommen, män hwad swar han haffwer weet han icke än, förmente han wille Capitels personerne tillseije, med högste flijjt sigh där om

Meda låtna och icke så obiter der med omgå; det stode icke wäl ett försware för Gud och theres ägit samwete".

Han begrovs 1644 24/11 i sakerstian, efter gammal frihet, fritt.

Nicolaus Andreae, efterträdare till kaplanen Olaus Petri Roslagius, som avled 1630 efter 7/7 (se Wrangels Vigselbok, sid. 29 och 53). Han var vigselförrättare här 1631 9/1 - 1647 3/5. Nämnas i räkenskaperna (kyrkans arkiv) som kaplan 1638 22/5, 26/11 och 1641 20/8. Han omtalas 1643 28/6 (tb, foll 216) som förmyndare, jämte doktor Laurelius kyrkoherde i Stockholm, för två söner till mäster Peder kyrkoherde på Norremalm. En syster till herr Nils kaplan begrovs 1645 8/5.

Samuel upptages bland kaplanerna i 1631-års mantalslängd, men var då ännu endast anställd på Norrmalm. Det heter nämligen 1637 15/11: Efter detta framsteg herr Samuel kaplanen på Norremalm och, emedan nu malmen under staden kommen är, begärde han, att staden ville giva även honom likasom de övriga kaplanerna av stadens fisco en viderkentzel, vilket medgavs på det villkoret, att han ville predika en dag i veckan i Storkyrkan. Förekommer ej som vigselförrättare i Storkyrkan. Antagligen samme herr Samuel kaplan, som nämnas 1661 6/8.

Johan Gammal, kaplan 1642, troligen efter Erik Vendalius. Han förekommer i räkenskaperna 1643 31/8 (kyrkans arkiv) samt som vigselförrättare 1643 11/1 - 1646 2/1. Se för övrigt Wrangels Vigselbok, sid. 78, not. 2.

Johan Petri Kellingius, kaplan 1645, vigselförrättare från 1645 i juli. Dog i början av oktober 1679; änkans nådår ändades 1681 1/5.

Johannes (Jöns) Caroli Gishulterus Smolandus, kaplan 1646 13/5 (enl. Wrangel i Vigselboken, sid. 89, not. 4), upptages i mantalslängden för 1652. Hustrun begrovs 1652 16/5 fritt i gamla kapitlet, ett hans barn begrovs 1658 24/2, också i kapitlet. Han reste och fick ersättning för husgeråd 1661 12/6. Vigselförrättare från 1646 5/7.

Abraham Magni Agrivillius, kaplan 1647 11/8 (se Wrangels Vigselbok, sid. 93, not. 6), upptages i 1652-års mantalslängd. Ett hans barn begrovs fritt i kapitlet 1655 11/7. Han reste och fick ersättning för husgeråd 1661 12/6. Vigselförrättare från 1648 3/1.

Ericus Noreaus, magister, kom hösten 1678 från S. Nicolai kyrka i Stockholm till Värmdö, varefter han blev pastor.

Ericus Frondiin, magister, kom i den föregåendes ställe och åt-

tjänst 1678-års halva lön.

Olaus Amnaeus kom i Johan Petri Kellingius' ställe som kaplan, han tjänstgjöt 1681-års underhåll.

Magnus Melander, magister, kom hit som kaplan 1681 1/5 från Stora kyrkan i Nyköpings pastorat, i vilkens ställe kom Ericus Holmen, som tjänstgjöt 1686 års underhåll.

Klockare.

De äldsta klockarne under den protestantiska tiden äro förut kända och namngivna, varför de kunna förbigås här. Claus klockare nämnes 1553 20/10.- Torbjörn klockares hustru begrovs in i sakerstian 1587 1/2.-

1593 26/3 (tb, fol. 71) anmodades Lasse Olsson i "Stadzens och Kyrkienns tjänst, för en klockare i Store kyrkien och gjorde der oppå sinn trohets Eedh, och war den Erlige mannen Törbiorn Tidemansson nu så gammal och oförmögenn blefuenn, att hann samma kall icke förestå kunde, och hafuer her waret både lengie och wäl, och waret trogenn tientsagtigh och ödmik Så at alle gaffue honom Eth Ehrliget och gått i äffordh".

1603 2/5 (tb, fol. 277) får Hans klockare i Stockholm upplåtelse å en egendom i S.t Laurentii gere.

1623 7/10 begrovs sal. Olof Jönsson fordom klockare i Storkyrkan, fick lägerstaden i Riddarholmskyrkan fri (Stadens arkiv på Riddarholmen).

Tohre Bengtsson klockare omtalas i Stockholms Storkyrkas räkenskaper 1627 8/5 - 1644 21/6 och 1652 16/4, 1653 8/4.- som klockare förekommer i kyrkans räkenskaper 1635 (kyrkans arkiv).- Lars Persson 1648 21/1, hans dotter Elsa döptes i Storkyrkan 1650 16/4; hans hustru begrovs 1655 28/1 och ett hans barn 1660 7/11.

Organister.

Till vad dr I. Simonsson meddelar i sin uppsats i Storkyrkoboken, sid. 168 f. har jag obetydligt att tillägga.

Lasse orgolekare fick 1544 25/8 upplåtelse på en tomt i S.t Laurentii gränd, som omtalas som hans ännu 1553 19/6. Den 15 december 1554 (tb, fol. 137 v.) uppvisades inför rätten ett samma år av Laurens organista utfärdat upplåtelsehrev på en stenbod, som han ärvt efter sin sal. hustrus föräldrar. Troligen dog han just sistnämnda år, ehuru han nog då ej längre tjänstgjorde. Redan 1551 omtalas Philippus gillesven såsom fritt boende i Vårfrugillestugan, emedan han skötte orgeln i By-

kyrkan. Henrik var organist 1566. Efter Schönewaldh, som drog till Danmark och av staden fick 8 daler 1581 23/12, kom Zian (Zian) organist, som upptages i 1582-års mantalslängd. Hustru Margareta mäster Zians förekommer i tb 1618 20/4 (fol. 16), hon var då död. Den 8 juni 1602 får organisten Per Andersson halvårslön, men det måtte endast ha varit en kort tid, han var anställd här, ty redan 1603 21/1 (tb, fol. 246) är en mäster Paul organist igen, och 1606 1/6 utbetalas 25 daler till mäster Johan organista, som byggde orgorna. Den sistnämnda förekommer även 1607 15/7 (löst papper i rådhusarkivet), då "Erligh och Kunstrich Johannes Mann vår Stadhz Orgnist" gav tillkänna, att hans hustrus förre man, sal. Christiern Kiese stensnidare köpt ett stenhus nedanför Vattubrinken på västra sidan om Västerlånggatan. Sin lön fick han sista gången 1608 26/5. Hans änka, hustru Vrsilia, förekommer i tb 1610 2/9 (fol. 82 v). Den 20 maj 1609 är det Gregorius, som får lön som organist.

Johannes organist i Stora kyrkan får lön för 1617 (utbetald 1618), han är utan tvivel identisk med Johannes Arendt organist i Stockholms Stora kyrka, som nämnes 1618 16/5 och 1621 5/8 gifte sig med Margareta Andersdotter. Han förekommer som organist i stadens räkenskaper 1621 och följande år, ännu så sent som 1641 17/4 och 1645 14/7, vid vilka tillfällen han för sin långvariga tjänsts och fattigdoms skull få resp. 100 daler och 50 daler. I tb (fol. 104) nämnes han 1624 14/8. Martinus Tibell är kyrkans organist 1641 21/3, 20/12; Martinus Düben 1645^{7/4} 19/9; Ernst Salko (även vanskänkt) och Johan Schleswik år 1652.- Väster Anders Düben är kyrkans organist 1661 2/12.

Cantorer och musikanter.

Erich Bröms var cantor i Stora kyrkan 1629 15/7-1631 5/4 (enl. räkenskaperna i kyrkans arkiv).- Anders Standerus musikanter, som betjänat kyrkan, fick avsked 1645 23/3 (l.c.).- Musikanterna Gregorius Rube och Christian Enoch fingo lön 1645 25/4 och 13/10. Den senare gifte sig 1644 10/1 med jungfru Anna Pettersdotter Tomölen.- Nicolaus var cantor 1652. Samma år fick musikanten Magnus Andersson sin lön.

Övriga vid kyrkan anställda ävensom kyrkovärdanne hava av utrymmesskäl förbigåtts.

Diverse om S. Jörans staty i Storkyrkan.

1528 16/3 (tb, fol. 173). Beslöts, att den store Jörianen skulle flyttas bort till Vårfrudörren, ty han tog allt rummet bort av kyrkan, och Vårfru kor skulle vara i S. Anna kor.- 1586 (räkenskaperna för kyrkan) ^{pengar/} gavs till Per smed för att han byggde en ljusestake med eget järn, vilken sattes bakom dörren, där S. Jören stod.- 1627 23/4 (räkenskaperna i kyrkans arkiv) köpte Axel Simonsson skrivare på Skeppsholmen två stolrum under riddare S. Jöran.- 1627 28/5 (l.c.) köpte Erik Jöransson ett stolarum under S. Jöran.- 1629 6/1 (l.c.) köpte Peder Nilsson ett stolrum under riddaren S. Jören.- 1629 4/4 (l.c.) köpte Petter Råtken ett stolrum under riddaren S. Jöran.- 1632 27/5 (l.c.) har mäster Eggert Girs secretarius i hovrätten köpt tvänne stolrum i en manfolksbänk vid södra dörren vid S. Jöran.- 1632 20/12 (l.c.) köpte Lars Jacobsson en mans stolarum vid S. Jöran.- 1647 års inv. (kyrkoarkivet) innehåller bl. a.: "På södra sidan äro ock tvänne läktare, den ena delen är avbyggd med fullkomliga bänkar, men den andra delen är allenast med säten, där hos det gamla monumentet Ridder S:te Jöran uppsatt".- Messenius anför i sin Chrönika över Stockholm, vers 1574 ff om Örjanen, att

"wäcket sätz i Sanct Anna koor,
hwilken i stadskyrkian bygd war,
många skådare thet wärck har".

Litet längre ned, vers 2307 ff, säger han, att Stockholms råd beslöt

"at efter kyrkian war obskur
af sancte Jörans häst figur,
som stod i sancte Anna chor
och ähr mitt i kyrkian för stor,
thet skulle flyttias tijt i dagh
belätet står"

Av dessa belägg framgår, att statyn redan 1627 stod uppsatt på sin brygga, där den befann sig år 1860, och att - om man får lita på Messenius - den flyttats dit från ett kor, som Messebius kallar S:t Annas, emedan statyn mitt i kyrkan var för stor. Således menar Messenius, att den stod mitt i kyrkan och på grund därav tog bort för mycket plats; han nämner ingenting om att statyn före flyttningen till sydvästra ingången en tid stått i Vårfrukapellet, vilket väl beror på att det endast var några få år, som detta var fallet. Motiveringen i tb för flyttning-

gen 1528 är precis samma: Örianen tog allt rummet bort av kyrkan.

Kyrkans bänkar.

Att bänkar förekommo i Storkyrkan redan under medeltiden, har jag förut omtalat. Enl. tb för 1482 22/4 (I, sid. 341) bjöds skinnarehustrun att icke bewara sig med Jenis Ervastessons bänk i kyrkan.- 1485 26/9 (tb, II, sid. 108) uppdrogs åt några personer att rannsaka om kyrkobänkarna, så att ingen hustru skulle ha mera än en bänk.

1485 7/11 (tb II, sid. 117) överenskommo borgmästare och råd, att Erik Hansson skulle okvald och ohindrad behålla den bänk, som han byggt upp i Bykyrkan på sidan vid rådets kor.

Redan nu tycks man börjat tvista om bänkarna, men ännu värre blev det i framtiden. 1578 6/8 (tb, fol. 23 v.) hade stadskrivaren Tileman Abraham låtit stämma Peder bältare och frågade, om han hade något bevis om den gäld, som han sade, att sal. hustru Marieth Olof bältares var skyldig honom, och för vilken han därför tillägnat sig ett rum i den bänk, som för:de Tilemans hustru hade i vår stadskyrka.-

1578 27/8 (tb, fol. 33 r.). Hustru Marieth Olof bältares var Tileman Abrahams hustrus fadermoder, och hustrans faderbroder var Christoffer Olsson. Denna dag dömdes, att Peder bältare ej hade rätt att kräva gäld efter sal. h. Marieth Olof bältares genom att tillägna sig något rum i den bänk, som Olof bältare hade köpt åt sina barn i stadskyrkan och Tileman nu ägde; utan skulle Tileman njuta och behålla samma bänk för sig och sina arvingar.-

1578 4/10 (tb, fol. 41 v.). S.D. tilltalade Tileman Abraham hustru Karin Peder Bältares i så måtto, att hon hade kallat för:de Tilemans hustrue en Mörderska, ther till för:de hustru Karin icke heller erkende uthen gaf före samt sin Man, att för:de Tilemans hustru skulle haffue slagit henne i kyrken, så att hon beswijmede, huarföre för:ne Tileman framförde sijtt in för Rätten thesse dannequinner, Nemligen Hustru Petrenella Anders Larssons och hustru Ingeborgh Sigfridh Clädeschrifueres, som witnede widh theres sanningh och sielz saligheet, att hustru Barbro för:de Tilemans talade hustru Karin Peder Bältares salzinthz till och hade icke någon träte mz henne vthen när som för:de h. Barbro gick vth, och stegh vthur sin egen Bänck vdj then Bänck, som war fram för henne, hade hon tileffuentyrs kommit mz sin kåpe widh hustru Karines Luffue, Men att h:ru Barbro skulle haffue slagit henne, thez neka-

de the aldeles till, Theremoth för:de Peder och h:a Karin icke någon witne hade.

Sua

Peder thz man förnam att h:a Karin sampt hennes Man Peder Bältare hade för affundh skuldh sagdt h:u Barbro vpå, thz hon hade slagit henne, och war mere skeedt för then Bänck i kyrcken som samme Peder och h:u Karin war ifrån sagde mz en Doom, fömendes til effuentyrs, att the i samme Doom wore emoth rättwijsen beswarede, Therföre sades att Peder Bältare skulle haffue sådent fördragh och stille sin hustru, Thy man haffuer i then sak inthz annet giort eller dömpit, än som man wäl tröster till swars mz, Men huar offw:de Peder eller hans hustru sigh här efther befinna lathe mz sådent otillhörlikt taal, dhå skall thz them icke blifue tilgode hållit, vthen the skole therföre straffes efther såsom Lagen förmälle.- 1603 2/4 (tb, fol. 258) heter det i ett vittnesmål: Märten Trutzigh var anno 1599 kyrkovärd och lät då förbättra kyrkobänkarna; sedan de de voro förbyggda, kom Hinrich Luntenkroger till honom och begärde av honom en bänk i kyrkan för hans hustru, varför han fick köpa en halv ledig bänk.- 1603 28/11 (tb, fol. 371 v.). Samma dagh Tilsades åter Rådmännerne att dhe som icke stodhe senast wthi Bänckerne i kyrkienn, som samsatt och besittid blef, dhe schole wara förtänchte ähn nu att stigha der inn eller böthe i t(unn)e Rostockz öll, Som för ähr Sagtt.-

Bänkplatserna fördes stundom under en egendom som en dess tillörande fastighet. 1609 15/11 (tb, fol. 39 v.) omtalas, huru Hans Nielson i Österöö i Wessbro socken i Södermanland upplät åt Boo Wernicksöns fullmäktige (som var enligh, konstrik och försiktig Märten Weiler, konungens troman etc.) ett stenhus på Österlånggatan överst i hörnet på östra sidan i Lilla Clemets gränd, som Hans Nilsson ärvt efter framlidna hustru Karin Eskil Jönssons och därmed bänkrum i stadskyrkan, "som af ålder dertill hafwer leghat", för 1100 daler.- 1610 17/6 (tb, fol. 82) levererade ståthållaren Sven Månsson 20 daler på välborne Seved Ribbings vägnar anbelangande en kyrkobänk i Storkyrkan, som holmadmiralen Hindrich Tønneszon och Carl Månsson båda tillhopa byggt. Men för Carl Månssons anpart i kyrkobänken var ännu obetalt och lovades därför 8 daler.- 1610 12/12 (tb, fol. 69). Räntmästaren Peder Pedersson begärde få en sin klagoskrift uppläst i rätten om en "Qwinnefolckzbenck i Store Stadskyrkian". Angående Tidemans Barbro, att hon skulle ha trac-

teret. Peder Pederssons moder i kyrkiebencken, såsom han klagar, och sig beropar på dameqvinnorna hustru Malin Gyntes, hustru Elin Hans Anderssons och hustru Malin Matz Anderssons, som skulle ha varit tillstädes, så skulle dessa tillfrågas. - 1612 15/8 (tb, fol. 126). Angående en kyrkobänk i Storkyrkan, som gamla fataburshustrun på Stockholms slott fordom efterlätit Niclas Berckhelz hustru i Store källaren att stå där i, Bekennes widh migh Zacharias Hanszon fordom Häradsskrivare i Södre Frosterijft i Österbotten, hustrwo Anna Hansdotters, fordom fattaburs-hustru på Stockholms slott, broder, och har wigh ärft efter min sal. syster en kyrkobenk i Storkyrkan här i staden, som min syster Anna köpt och ägt i 50 år och strax efter sin sal. man Claes Kopererijer(?) gett till en silverkanne kyrkovårdarne tillsammans och nu på sitt yttersta åt kyrkan en silverskål om 2 $\frac{1}{4}$ lod; därför ha vi efterlätit min hustrus fränka, h. Brita Nicklaes Berchelz wintappare vti store wijnkiällaren halva kyrkobänken i sin livstid, och den andra hälften i benken har min medarvinge och wigh efterlätit K. M:z Wäl:da man och kamrern Peder Nielszons hustru Kirstin Persdotter i min hustrus frånvaro att stå deruti så lengie min hustru här ifrån boendes är. Men när min hustru och barn hit komma, skola de stå i sitt rum igen i för:de kyrkobenken....., daterat Stockholm 1612 7/8.

Det vore naturligtvis utan allt intresse att på detta sätt fortsätta med att genomgå de olika inköpen och försäljningarne av bänkplatserna i Storkyrkan. Meningen har endast varit att lämna några exempel på gamla tiders anda och den uppfattning, man då hade ifråga om saker och ting. Innan jag lämnar detta kapitel, vill jsg tillfoga ytterligare några utdrag ur tb.

1612 26/8 (tb, fol 128) inlades i rätten skrifter av Sven Stenssons änka och av Peder Eriksson slottsskrivare angående en kyrkobänk i Storkyrkan. Den senare uppgav, att bänken tillhörde Erik Björnsson, och han visste ej, om Sven Stensson köpt eller icke köpt den av Erik Björnsson.- 1624 12/7 (tb, fol. 83) heter det: "Hustru Ingridh Olof Nilssons på Skomakaregatan blef tillfrågatt för swär skuldh hon giör enn sådana förargelser i Kyrkiebenckenn, hwar gång hon kommer i Kyrkian, Sköflar och Skiuter, Secretererens Peder Erichssons hustru, när hon kom i Bänckenn". Därtill sade hon, att sekretererens hustru ville tränga henne ur sitt rum, där hon hade stått i många år, och hade hon köpt sam-

na rum efter hustru Gertrud Lars Gröning trädgårdsmästares, i Uppsala boendes på den tiden, och även betalat det. Hon åberopade vittnen, som visste, huru länge hon stått i bänken, och vad rum henne i bänken tillkomme. Ärendet uppsköts till den 20/7 (tb, fol. 88 v.). 1624 20/7 (tb, fol. 89) klagade hon över Peder Erichssons dräng, att han en dag trängt henne illa i kyrkan och trampat på hennes kläder med sina ovana fötter, som ock vänt om hennes arm och slagit över hennes förkläde med bläck. Pojkén svarade, att han satt och skrev, varvid bläckhornet av våda föll omkull och bläcket kom på henne. 1624 26/7 (tb, fol. 91) beslöts, att om hon icke upphörde med den förargelse, som hon hade begynt, och låte Peder Erichssons hustru stå omolesterad i främsta rummet, så skulle hon första gången, över henne bleve klagat, böta 20 daler till kyrkan och sedan stå kyrkstraff. Hennes rum skulle vara det första rummet näst efter pelaren, vilket rum förut, innan bänkarne renoverades, var det tredje rummet, där hon ock av ålder hade stått.

Diverse.

1629 11/4 (tb, fol. 94). Förmyndarne för sal. mäster Benedicti Leucovii barn och för Erland Carlssons son besvärade sig över klockaren Thoor i stadskyrkan, som haft nycklarna till kapitlehuset och sakerstian, att där stulits bort allt det guld och silver, som tillkomme barnen; kistorna och skrinen stodo tomma och igenlästa. De begärde, att han för sin oaktsamhet skulle bliva tillställd och sedan svara för det gods, som stulits, eftersom nycklarna till samma hus anförtrotts åt honom. Thoor klockare svarade, att nycklarna till kapitelhuset och sakerstian voro anförtrodda åt honom, men ligen kunde bevisa, att han umgåtts otroligen med det insatta godset. Så visste kyrkovårdarne, att i kapitelhuset, insatts en hop slagen koppar till taktäckningen på Stora kyrkan och på samma tid, som kyrkan täcktes, befalld kyrk ovårdarne, att han skulle leverera vaktmästaren Cnut Gråka nyckeln till kapitelhuset för att han måtte leverera kopparen åt kopparslagaren, när han täckte kyrkan, ty han kunde icke var timme på stund akta på honom. Eljest voro adelsmäns lik på samma tid uttagne ur velvet innanför kapitelhuset; om skadan skett på samma tid och godset stulits, må Cnut svara angående sakerstian, där plägade ingen annan gå in utom han, och "Påijkenn" visste icke, om någon skada var skedd - han plägade understundom låta honom gå in allena där för att sopa och hålla rent, men han hade aldrig beslagit

honom med någon större otro. Då framlade Petter Grönbergh, kyrkans föreståndare, ett utanlås, som hängt för De fattiges kista i sakerstian, vilket var olagat, så att nyckeln ej mera gick in i låset; item dörrlåset var "schamfärat". Men intet kunde man sakna vara bortkommet.

Frågades pojken till om han förnummit, att kistorna voro uppbrutna, eller ock om han släppt in någon tjuv där, som dyrkat upp kistorna och givit honom något av samma stulna gods. Han nekade alldeles därtill, visste intet mera därom än den dag, han skulle dö etc.

1631 12/3 (tb, fol. 70 v.) Förekom åter frågan om mäster Bengt Leucovij lilla dotters guld och silver. Nils Olofsson, barnets morbroder, berättade, att hans moder måtte in skrinet i valvet, där barnegods plägar stå. Sedan var hon inne där och tog ut några penningar, varpå skrinet förseglades och insattes igen. Thoor klockare berättade, att då herr Carl Oxenstiernas sal. frus lik blev insatt i samma consistorii valv, där egentligen barnagods plägar förvaras, blev ej allenast det skrinet utan ock flera, både kistor och skrin, utkastade och liket insatt, men genom vilkens befallning sådant skett, visste han ej, utan kyrkovärdarne måtte svara därtill. Kyrkovärden Petter Grönberg sade, att mäster Bengts hustrus moder ofta tagit pengar ur skrinet, och Mickel Meilitz hade haft nyckeln till valvet, där skrinet stod o.s.v.- Beslöts, att ett valv skulle förfärdigas i kapitlehuset, där kyrkans silver, som ej dagligen brukades, skulle insättas, samt också barnagods, vilket brukats, tills nu adeln begynte sätta in sina lik där, där de i förtiden haft sina rum i klosterkyrkan.

1638 22/10 (tb.). "Samma Dagh bleeff effter noga öfferwägande och betänkiande slutitt och gott funnitt, att wthi Store Kyrkiann skall effter denne dagh, ingenn muratt graff, någrom tillåthenn, warda att Vp-sättia eller giöra låtha, efter Där efft Store Olägligheeter komma och elliest andre beswär föllia". I kanten står: "Resolutio om Läderstäder i kyrkien".

Palmskiöld (völ. 262, sid. 257) meddelar följande.

S. Nicolai eller Stoorkyrckian uthi Stockholm.

Gemen man är fullt och fast i den inbillning, att uppå S. Nicolai kyrckietorn det största, skal på wästres sijdan uthi sielfwa kopparen, näst ofwan för klockorne finnas S. Nicolai bild, efter hwilcken kyrckian

är nembder, infattad medh klaart guld, den Rysser(n?) åtrækillige ree-
sor för een anseenlig summa penningar budit till, att fåå neder der-
ifrån, skola och såsom berättas, än i dag, så ofta dhe gåå kyrckie-
tornet förbij, wijsa sin wördnad, medh besynnerlige andächtige åth-
börder; men huru dhetta alt rijmar sig medh sanningen, det kan lätte-
ligen skönias, när man medh perspectiv will taga i närmare ögnesiehte
sielfwe den figuren som der står, och dhe förmeena wara S. Nicolai
bild, då skeenbarligen skal sees, att det är een förgylt wase medh
chrona öfwer, tillefwentys dijtsatt nigre af den Kongl. Wasefamili-
en till åminnelse, uthi hwilckens tijdh samme kyrckietorn, anten
blifvit upbyggt, eller medh koppa, som troligen synes, betäckt.